

Реформа на Българска Академия на Науките

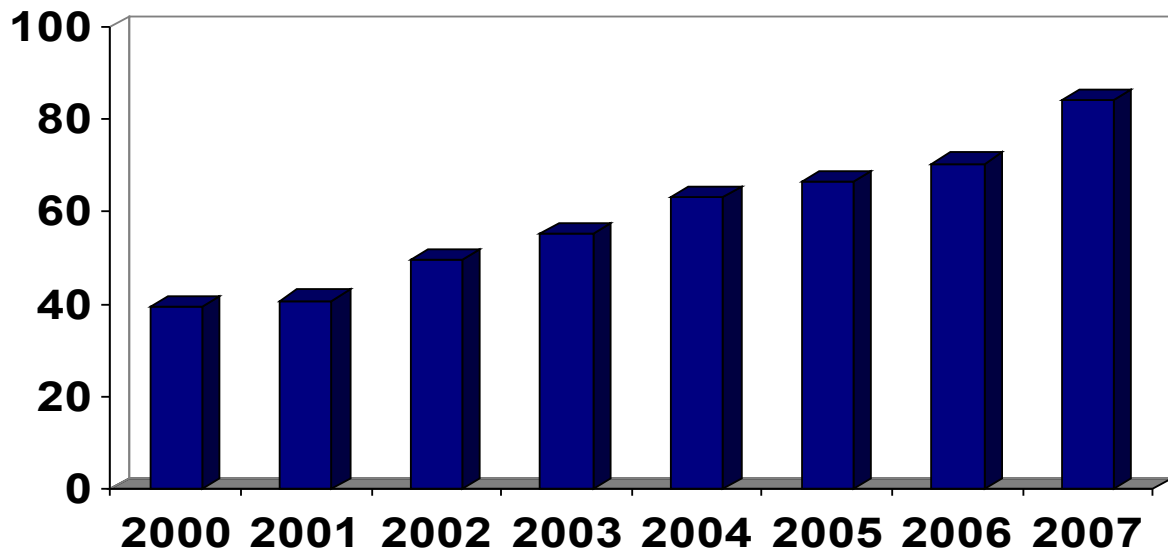

Сергей Иванов

Българска Академия на Науките (БАН) е по-големият от двата научно-изследователски центрове на страната.

В БАН е съсредоточен основният научен потенциал на България. БАН консумира около $2/3$ от държавния бюджет, отделян за финансиране на изследвания и дава около 50 – 60% от научната продукция. През последните години държавната субсидия за БАН нараства със значителни темпове.

Държавна субсидия за БАН в млн. лева

Малко история.....

Основите на БАН са положени през 1869.

До 1944 структурата на БАН е аналогична на тази на повечето европейски академии.

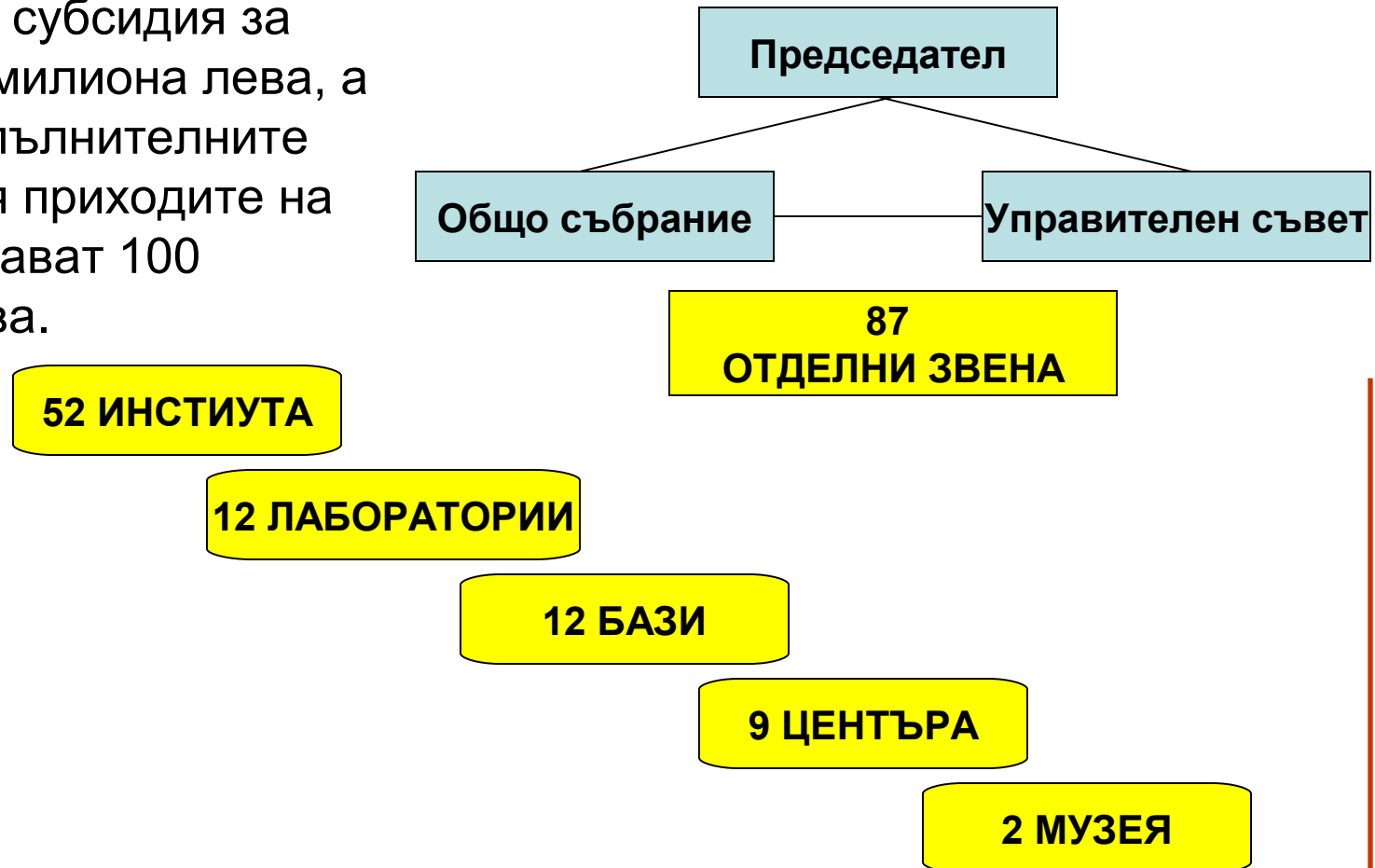
През 1947 БАН насилствено възприема модела на бившия СССР.

След демократичните промени през 1989, БАН остана единствената нереформирана държавна институция.

Какво представлява БАН сега?

- В БАН работят на щат около 8000 човека + 400 редовни докторанти.
- Бюджетната субсидия за 2007 е 84.2 милиона лева, а заедно с допълнителните постъпления приходите на БАН надминават 100 милиона лева.

СТРУКТУРА НА БАН

ШЕСТ ОСНОВНИ ПРОБЛЕМНИ ОБЛАСТИ НА БАН

1. НЕЕФЕКТИВНА СТРУКТУРА НА УПРАВЛЕНИЕ

1.1. Псевдодемократичност при избора на ръководни кадри. “Редовият учен” не може да избира:

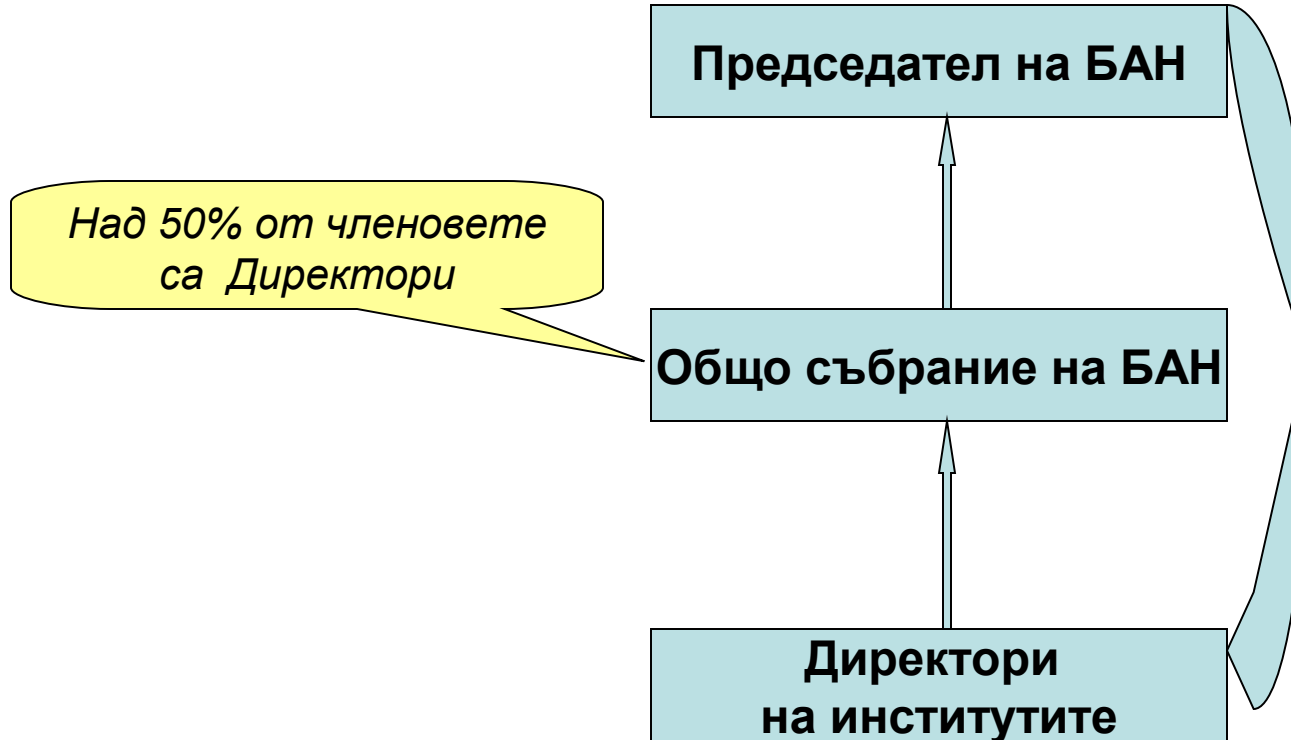
- Прекия ръководител (лабораторията, секцията)
- Директора на института
- Членовете на Управителния съвет
- Председателя на БАН

Привилегия да избират висшите ръководни органи на БАН имат само около 1% от служителите.

1.2. Право да бъдат избирани за председатели имат само академици и член-кореспонденти, което автоматично изключва от участие всички неударствени с тези титли учени, включително носителите на Нобелова награда.

1. НЕЕФЕКТИВНА СТРУКТУРА НА УПРАВЛЕНИЕ

1.3. Процедурата за избор на Председател и Директори създава предпоставки за конфликт на интереси, поради което вече 20 години ръководните постове се заемат от едни и същи хора.

1. НЕЕФЕКТИВНА СТРУКТУРА НА УПРАВЛЕНИЕ.

- 1.4. Съвместяване на административни и научни ръководни постове от едни и същи хора.
- 1.5. Отсъствие в ръководните органи на външни представители. Нито в Управителния съвет на БАН, нито в отделните институти има надзорни бордове или независими консултанти. До този момент в БАН никога не е правена външна атестация или одит.
- 1.6. На щат в БАН няма нито един икономически менаджер.
- 1.7. БАН не се отчита пред Парламента или Правителството. За последните 20 години БАН е публикувала публично само 2 отчета, в които отсъства информация по ключови въпроси.

БАН Е ДЪРЖАВА В ДЪРЖАВАТА

2. Кастова йерархична организация

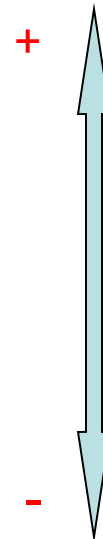
- До 1944 на щат в БАН има само 15 човека. Членовете работят в други научни организации и университети и не получават възнаграждение от БАН. Академията спонсорира научни изследвания и образованието на талантиливи студенти.
- След трансформирането по време на тоталитаризма към 1990, БАН има на щат вече 15 000 служители (сега 8000). Членството в Събранието на академиците и член-кореспондентите носи доживотни материални привилегии.

2. Кастова йерархична организация

Кастите	Йерархичната стълба в БАН
помощниците	лаборант/работник
	специалист висше/средно образование
младшите	младши научен сътрудник III степен
	младши научен сътрудник II степен
	младши научен сътрудник I степен
старшите	старши научен сътрудник II степен
	старши научен сътрудник I степен
доживотните	член-кореспондент
	академик

ОТГОВОРНОСТИ

+ -

ПРИВИЛЕГИИ

В БАН отсъстват ясни критерии за кариерно израстване. Преминаването в по-горна длъжност зависи от мнението за колегите на съответния учен, които на практика са конкуренти на кандидатите. Това създава обстановка на съсловност, извращава конкуренцията и спира израстването в кариерата на талантиливите и амбициозни изследователи.

2. Кастова йерархична организация

През последните 20 години нараства делът на управленския персонал (хабилитирани учени) и намалява този на хората, заети директно с провеждане на изследвания.

От 1990 до 2006 процентът на хабилитираните учени е нараснал **двукратно**, от 11.8% на 23.8%.

<u>1990</u>	Година	<u>2007</u>
14800	Общо Персонал	8000
43	Академици	75
433	Професори	323
1276	Доценти	1507

*Данните са от отчетите на БАН за 2006 и 2007г.

3. Силно застаряване на научния персонал

Процентно разпределение по възрастови групи на учените от БАН

Възрастова структура	До 35	36 - 50	51 - 60	Над 60
1993*	10.6	58.3	29.8	6.3
2006*	15.1	30.3	34.5	20.1

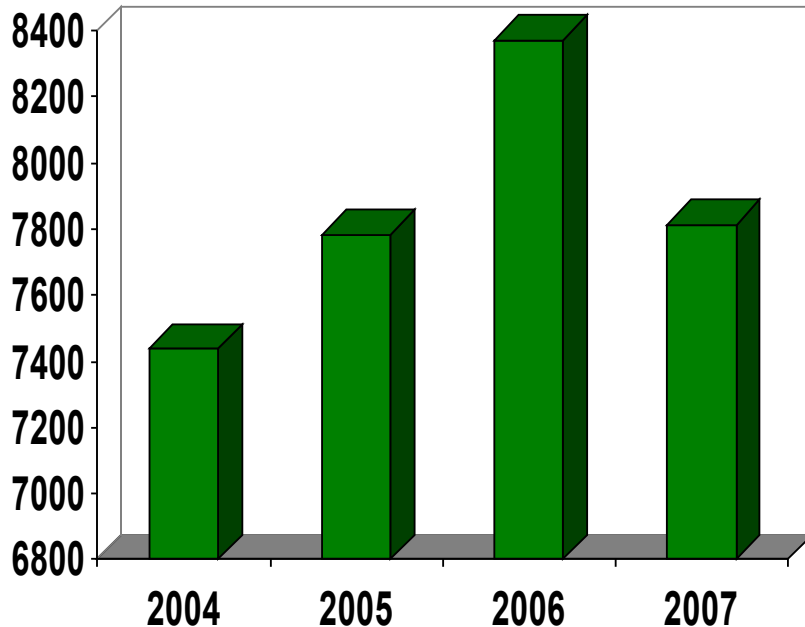
*Данните са от отчета на БАН за 2006г.

4. Дискриминационно отношение към младите учени и неатрактивно заплащане на труда

- Младите учени не участват в научните съвети и не заемат каквито и да е ръководни постове. Средната възраст на управленския персонал в БАН е над 60 години. Няма нито един Директор или Академик под 55 години.
- Съотношението между заплатата на “обикновен” доктор (т.е. н.с. II ст.) и директор на институт е 1:3. Допълнително, хабилитираните учени имат възможности за допълнителни доходи, които отсъстват при младите – хонорари от участие в съвети, рецензии, лекторски и др.
- Заплатите в БАН се формират на базата на заеманата длъжност, а не на реалните научни постижения. Отсъстват финансови стимули за поощряване на добрите учени.

5. Отсъствие на обективни критерии за оценка на научната продукция

Брой публикации на учените от БАН

- Няма независимо потвърждение на декларираната научна продукция.
- Неизвестно е каква част от публикациите са в реферирани научни списания с импакт фактор.
- Отсъства преценка за качеството на научните трудове – цитатите.
- Не е ясно доколко научните изследвания отговарят на нуждите на икономиката и обществото.

6. Отчайваща икономическа ефективност и отсъствие на приложни разработки

Собствени приходи на БАН (проекти, продукцията и др.) по научни направления

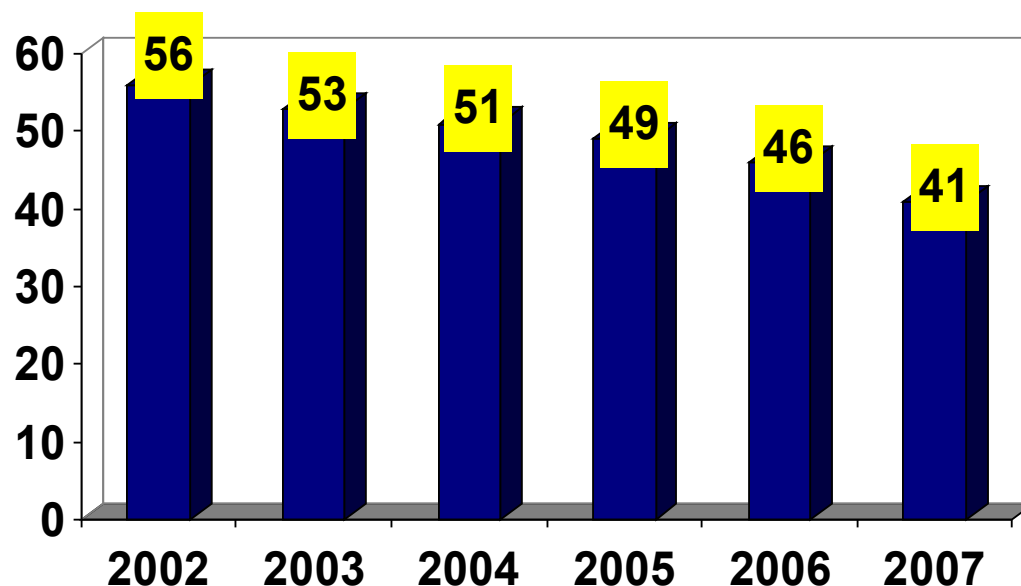
Научни направления	% щатни служ. от общия брой за БАН	Собствени приходи по направл. (в мл. лева)	Приход на един щатен служ. (в хил. лева)
Математика	6.40	2.85	5.94
Физика	13.0	3.46	3.56
Химия	11.3	3.36	3.96
Биология	20.4	2.42	1.59
Науки за Земята	21.4	5.07	3.16
Инженерни	12.1	5.38	5.95
Хуманитарни	10.5	2.51	3.21
Обществени	5.00	1.36	3.62

*Данните са от отчета на БАН за 2006г.

6. Отчайваща икономическа ефективност и отсъствие на приложни разработки

Броят на патентите е критерий за ефективността на приложните разработки.

Патенти, подържани от институтите на БАН (общ брой)*

Бройката на подържаните патенти е по-малка от институтите на БАН!

*Данните са от отчетите на БАН за 2006 и 2007г.

6. Отчайваща икономическа ефективност и отсъствие на приложни разработки

Приходи от реализация на научна продукция, по научни направления

Научни направления	2006 (в хил. лева)	2007 (в хил. лева)	Приход на един щатен служ. за 2007 г. (в лева)
Математика	0	0	0
Физика	140.0	42.2	43.4
Химия	210.0	236.7	278.8
Биология	6.9	6.2	4.1
Науки за Земята	206.4	214.9	134.1
Инженерни	1 503.9	2 203.7	2 435.0
Хуманитарни и Обществени	0	0	0
Общо	<u>~2 100.0</u>	<u>~2 700.0</u>	

*Данните са от отчетите на БАН за 2006 и 2007г.

6. Отчайваща икономическа ефективност и отсъствие на приложни разработки

Ефектът от реализация на научна продукция формира 2.2% (2006), съответно 2.4% (2007) от общите приходи на БАН.

За всеки 1 лев изкаран от научна продукция, държавата е вложила 34 (2006), съответно 31 (2007) лева.

Към настоящия момент БАН е най-неефективната откъм приложни изследвания научна организация в света.

Някои констатации

- В сегашното си състояние БАН не изпълнява функциите на научна организация, работеща за развитието на обществото и икономиката, а прилича по-скоро на “дупка в бюджета”.
- България има нужда от съвременни изследователски структури. Най-лесният и безболезен път за това е да се реформира БАН.
- Поради клиентелистката структура на управление и нежеланието на управленския елит на БАН за промяна, реформата в Академията трябва да бъде наложена отвън.

Как да реформираме БАН?

План за действие на три етапа

- Чрез частична промяна в действащия Закон за БАН да бъде създадена служба “Инспекторат”. Ръководителят да бъде назначен от Правителството.
- Към МОН да бъде формирана група за разработване на критерии за оценяване на учените от различните научни направления. Основният състав на групата да бъде от експерти от ЕС.
- Разработване и прилагане на “Закон за организация на научните изследвания”, чрез който да бъдат определени структурата на научните организации, начините за взаимодействие между тях и процедурите за вземане на решения по всички научни въпроси. Новият закон заменя действащите “Закон за БАН” и “Закон за насърчаване на научните изследвания”.

Неотложни действия по етапи 1 и 2

1. Главният Инспектор на БАН да препотвърждава всички финансови и административни решения на Председателя, Управителния съвет и Общото събрание на БАН.
2. Да се проведе пълна инвентаризация на имотите, оборудването и финансовото състояние на БАН.
3. Да се осигури спазването на действащото законодателство, включително възрастта за пенсиониране на учените.
4. Главният Инспектор, съвместно с МОН, да извърши пълна атестация на научния персонал, съгласно новата система за оценяване.
5. Да се проведе минимум 30% съкращение на научния и административния персонал на БАН. Освободените средства да бъдат пренасочени за обезщетения и повишаване на заплатите в Академията.
6. Главният Инспектор да осигури прилагането на новото законодателство и трансформирането на БАН съгласно новата структура.

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА НОВА СТРУКТУРА НА ДЪРЖАВНИТЕ НАУЧНИ ОРГАНИЗАЦИИ

Национален научен съвет – висш изпълнителен орган за управление на научните изследвания.

БАН да се трансформира в бюджетно финансиран, но независим висш експертен и консултативен орган, т.е. да се възприеме моделът от преди 1944г, по който сега функционират повечето национални академии.

Институтите на БАН и НЦАН да бъдат обединени в 4 **Национални центрове**.

Създаване на **Sofia Science and Technology Park**

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА НОВА СТРУКТУРА НА ДЪРЖАВНИТЕ НАУЧНИ ОРГАНИЗАЦИИ

Основни функции на Националния Научен Съвет:

- Определя и координира политиката на Правителството.
- Назначава изпълнителните директори на националните научни центрове и институти.
- Разпределя бюджетната субсидия между отделните научни центрове.
- Определя приоритетните научни области и одобрява държавното финансиране по тях.
- Контролира ефективността на научните разработки чрез периодични независими одити.

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА НОВА СТРУКТУРА НА ДЪРЖАВНИТЕ НАУЧНИ ОРГАНИЗАЦИИ

СЕГА:
Централно Управление
на БАН

Председател

Общо събрание

Управителен съвет

Събрание на
Академиците
~50

**Българска Академия на
Науките**

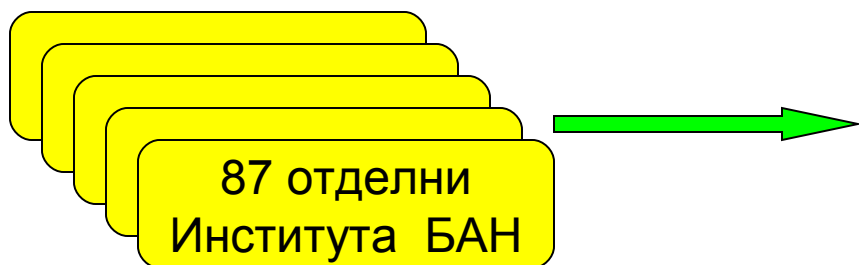
ПРЕДСЕДАТЕЛ

СЪБРАНИЕ НА ЧЛЕНОВЕТЕ
НА АКАДЕМИЯТА
(до 300)

Администрация

Експертни
групи

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА НОВА СТРУКТУРА НА ДЪРЖАВНИТЕ НАУЧНИ ОРГАНИЗАЦИИ

НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР
ЗА АГРАРНИ НАУКИ

НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ПО ОБЩЕСТВЕНИ
И ХУМАНИТАРНИ НАУКИ

НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ПО ЕСТЕСТВЕНИ
НАУКИ или НАУКИ ЗА ЖИВОТА

НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ПО ТОЧНИ НАУКИ
И НОВИ ТЕХНОЛОГИИ

НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ПО АГРАРНИ НАУКИ

Sofia Science and Technology Park

**ОЧАКВАМЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ И
КОМЕНТАРИ!**